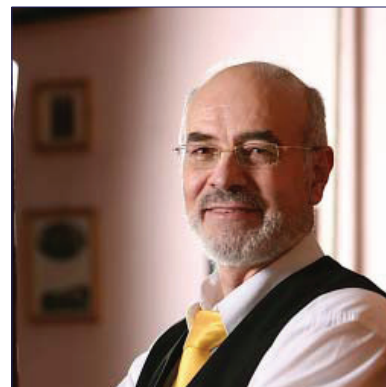

COMPOZITOR, PIANIST DE EXCEPȚIE ȘI BIBLIOTECAR: CONSTANTIN ROMANOV

Iurie COLESNIC,
Biblioteca Națională a
Republicii Moldova

Rezumat: Basarabeanul Constantin Romanov a fost un pianist și compozitor de excepție. În perioada interbelică și câțiva ani după război, concertele lui erau prezentate cu regularitate la Radio Chișinău și la Radio București. A fost pianistul care a acompaniat-o în turnee pe celebra cântăreață Lidia Lipcovișchi, precum și pe alte celebrități vocale din muzica basarabeană. A fost în două rânduri bibliotecar. Fiind rudă cu marele astronom Nicolae Donici, a îngrijit de biblioteca acestuia, iar mai apoi, la sugestia lui Nicolae Bosie-Codreanu, fost membru al Sfatului Țării, a lucrat bibliotecar la Direcția Căilor Ferate Române. Tot acolo a creat o orchestră simfonică ce a triumfat o bună perioadă de timp în arealul muzicii românești.

Este autorul unui prețios volum de memorii în care e descrisă viața muzicală a Basarabiei interbelice, precum și viața refugiaților basarabeni în București.

Portretul literar al lui Constantin Romanov întregeste o galerie a celebrităților basarabene topite în anonimat.

Cuvinte-cheie: compozitor, bibliotecar, autor, manuscris, memorii.

Abstract: Bessarabian Constantin Romanov was an excellent pianist and composer. In the interwar period and some years after the Second World War his concerts were regularly presented at Radio Chișinău and Radio București. The pianist accompanied in her tours the famous singer Lidia Lipcovișchi, as well as the other singers - celebrities from Bessarabia musical world. Twice he was a librarian. Being a relative of great astronomer Nicolae Donici, he took care of his library and, later, at suggestion of Nicolae Bosie-Codreanu, former member of Sfatul Țării, he worked as a librarian in the Directorate of Romanian Railways. There he formed a symphonic orchestra that has triumphed for a long time in the area of Romanian music. He is the author of a precious volume of memories in which the musical life of the interwar Bessarabia is described, as well as the life of Bessarabian refugees in Bucharest.

Literary portrait of Constantin Romanov completes the gallery of the Bessarabian celebrities lost in anonymity.

Keywords: composer, librarian, author, manuscript, memories

Constantin Romanov

Bunul prieten al lui Alexandru Plămădeală, compozitorul Constantin Romanov era un nonconformist. Romanov era descendent dintr-o familie aristocratică unde un bunel era rus, altul francez – de Sicard, o bunică grecoaică – Robeus și o bunică englezoaică – Harriet Catharine Carr, fiind înrudit cu neamul Donici și cu neamul Suruceanu.

Avea o educație cosmopolită, căci genealogia era legată direct cu Anglia, strămoșii

lui fiind englezi veritabili. Constantin Romanov a adăugat la acest caracter britanic o latură extravagantă latină, una rusească și alta grecească și din aliajul obținut avem – pe lângă un muzician de excepție, un mare amator pentru tehnică și un motociclist înveterat. Prin anii '20-'30 el se mișca ca fulgerul, îmbrăcat într-un costum de piele, cu motocicleta sa, care provoca invidia piteonilor.

El a îmbinat de minune două pasiuni: a fost unul dintre primii motocicliști ai Chișinăului și unul dintre cei mai buni pianiști.

În familia sa el a fost al doilea muzicant excepțional, primul fiind unchiul lui, fratele mamei, vioristul Mihail de Sicard, născut la 1868 la Odesa, căruia, la nouă ani, mari corifei ca Veneavski și Sarasate i-au prorocit un viitor extraordinar, precizie care s-a și îndeplinit.

De remarcat că tatăl lui Mihail și bunicul lui Constantin, bancherul Mihail Carlovici de Sicard era un pianist amator talentat, prieten cu compozitorul G. Verdi.

În viața lui avusese un mare noroc, locuind la Odesa cu cele două fiice și doi fii, în urma unei afaceri nereușite s-a ruinat, a trecut cu traiul la Kiev, unde spre surprinderea lui i s-a propus postul de director al unei bănci, funcție pe care a deținut-o până la adânci bătrânețe.

Și tot acest bunic a fost martor la debutul lui Constantin, care fiind în ospetie la rudele din Kiev, fără să fi trecut prin școala muzicală, din senin a interpretat la pian „Espana”, un dans la modă cu o coloratură muzicală complicată. A rămas uimit nu doar bunelul, ci și mama, care nu bănuia că fiul ei are asemenea capacități. Așa a început intrarea în lumea muzicii.

A studiat pianul din copilărie, demonstrând aptitudini deosebite și criticând-o ulterior pe Elena Macelovna Salina, sora pictoriței Eugenia Maleșevski, pentru lipsa de har pedagogic și timpul cât s-a ocupat cu școlarizarea lui el îl considera pierdut.

Biografia lui Constantin Romanov, inclusă în enciclopedia *Interpreți din Moldova* (Chișinău, 1999), autor Serafim Buzilă, conține o serie de informații valoroase despre Constantin Romanov.

Vom reproduce articolul din enciclopedie integral: „Romanov, Constantin, pianist și compozitor (2.VII.1895, Chișinău — 1961, București). Urmează Conservatorul din Kiev (1914-1919) sub îndrumarea lui Teinhold Glier (compoziție) și a A. I. Râba (pian). În anii 1919-1929, profesor de pian la Școala de muzică din Chișinău; dirijor al Orchestrei simfonice a C. F. R. București (1930-1935). Membru al Societății Muzicale din Chișinău (1919).

Turnee artistice la Brașov, Galați, Ploiești, Chișinău, Bălți, Kerci, Cluj, București.

A compus creații simfonice (concerte instrumentale), de cameră, vocale.

A evoluat în ansamblu cu: Bogopolski, Maleșevski, T. Rogalski, M. Cobilovici, L. Babici, L. Lipkovska, C. Zaporojet, M. Tobuc-Cercas, Z. Radzivilovski, A. Pavlov ș. a.

Acest articol, însă, nu conține câteva informații extrem de elocvente pentru caracterizarea personalității destinsului compozitor. Paralel cu studiile la Conservator, el a făcut studii la Facultatea de Drept a Universității din Kiev, începând cu anul 1914. Studiile juridice au rămas neterminate din cauza Primului Război Mondial, când Universitatea din Kiev a fost evacuată la Harkov, iar Conservatorul la Rostov pe Don.

Prima compoziție de proporții a scris-o la Chișinău în 1919, trio în la-minor, interpretată cu mare succes la 5 iunie 1919. Tot în același an devine profesor la Școala Muzicală din Chișinău, fiind ales de tot colectivul pedagogic și unde a lucrat timp de zece ani. La aniversarea de 25 de ani ai școlii a scris o cantată, interpretată pe data de 27 martie 1924, care la fel s-a bucurat de un succes răsunător, fiind dirijată orchestra și corul de celebrul Antonin Ciolan.

La 10 august 1924 el pleacă la Paris ca să-și încerce norocul în capitala culturală a lumii. Și primul lucru pe care l-a făcut ajuns la Paris a fost cazarea în hotelul „Olimpia” și urcarea pe turnul Eiffel. Ghidul lui de nădejde în noul oraș Sverjenski, acompaniatorul Lidiei Lipkovski.

Având o scrisoare de recomandare către Alexandru Alexandrovici Bernardi l-a găsit pe acesta, mărturisindu-i că și-a adus creațiile pentru ale prezenta, la care profesorul odesit

i-a răspuns: „Aici nu-i Chișinău, nici Odesa. Pierzi timpul și banii.” Dar cu ocazia acestei vizite l-a cunoscut personal pe marele compozitor rus Serghei Mihailovici Leapunov și a avut norocul să audieze una dintre baladele celebrului compozitor în interpretarea celor doi oameni în etate.

Umblatul lui prin Paris, în căutarea unei variante de a aranja o interpretare, a culminat cu vizita la Société des Concerts Symphoniques, unde a prezentat unul dintre concertele pentru pian și i-au cerut pentru interpretare 500 de franci. A fost picătura care a umplut paharul răbdării și a luat drumul spre casă. Îmbolnăvit de rinichi din cauza apei proaste și a mâncării nu prea proaspete, C. Romanov, slăbit, schimbând la București ultimii franci, ia drumul spre Chișinău. Unde îl așteptau cu nerăbdare mama, rudele și desigur discipolii.

Deoarece cu banii era foarte greu, el a acceptat să cânte în cinematograful în fiecare seară.

La 4 martie 1925 îi moare tatăl și el, pentru prima oară, ia cunoștință cu obiceiurile înmormântării, care i se par păgâne.

În acest răstimp funcționarii unei instituții au venit cu inițiativa de a-i ajuta să facă o orchestră, ceea ce reușește C. Romanov, care înjgheabă o orchestră simfonică onorabilă adăugând la formația lor și clasa lui de la Școala Muzicală, având susținerea lui Vasile Semionovici Karmilov, directorul școlii, care aprecia această realizare artistică.

A murit bunica din Anglia și tuturor le-a revenit o parte din moștenire care era destul de impunătoare. Cu banii obținuți el și-a procurat o motocicletă „Indian”, roșie, cu ataș, și, după cum mărturisea în memoriile sale, jumătate din doamnele și domnișoarele Chișinăului au fost plimbate cu acea motocicletă.

Cu ocazia moștenirii și-a comandat 15 costume și în fiecare zi venea cu un costum nou, fapt care trezia invidia colegilor.

A schimbat și gazda, căci casa de pe str. Livezilor a fost vândută și familia s-a mutat în casa Panaioti, care era la colțul fostei proprietăți, tot pe str. Livezilor.

La 30 iunie 1929 C. Romanov s-a căsătorit cu Magdalena Alexandrovna Filippova, și șofer a fost părintele Ioan Curbet, care

era vecinul de orchestră al mirelui. Familia a decis să locuiască la București și s-au început grelele încercări și zile pline de nenoroc.

Odaia pe care a închiriat-o era atât de mică, că el zicea în glumă, că atunci când mă culc capul iese afară pe geam, iar picioarele sunt în coridor. A început să dea lecții în particular, seara să cânte la cinematograful „Roksi”. Încercarea de a-și promova creația prin implicarea unor nume sonore n-a dat nici un rezultat, în schimb colaborarea cu basarabeanul Nicolae Bossie-Codreanu, șeful căilor ferate a fost de bun augur. Aflând că C. Romanov cunoaște engleza, l-a angajat traducător la o direcție a căilor ferate. Banii câștigați pentru traduceri, pentru lecțiile de muzică a unei englezoaice și de la cinematograful „Roksi” i-au permis s-o aducă la București și pe soție. Dar a venit anul 1930 cu două lovituri grave, a plecat englezoaica, părinții terminând misiunea, iar în cinematograful a avut loc revoluția, a apărut cinematografia sonoră și de interpret nu mai era nevoie.

În ianuarie 1931, a avut o criză de rinichi, moștenită din călătoria de la Paris. Încercarea de a urca scările la etajul doi a fost un eșec și în felul acesta el s-a pomenit ajutor de bibliotecar la Biblioteca Direcției Căilor Ferate, unde bibliotecară era o doamnă rusoaică, cu ușoare stranietăți. Ea era neobișnuit de vioaie, judeca despre toate evenimentele și era la curent cu toate noutățile din direcție. Obligațiile lui C. Romanov erau următoarele: deservirea cititorilor, evidența cărților și repartizarea poștei. Uneori se întâmplau și incidente, la care nărăvașa bibliotecară reacționa violent, încât Nicolae Bossie-Codreanu l-a întrebat în glumă: „Spuneți sincer: nu-i așa că ea vă bate!” (ANRM, F, 2983, inv.1, u.p. 44, p. 50). A lucrat un timp ajutor de bibliotecar până când nu i-a venit ideea să formeze o orchestră simfonică CFR, idee îmbrățișată din prima de Nicolae Bossie-Codreanu, care era foarte receptiv la ideile originale și care l-a și ajutat s-o realizeze. La 18 ianuarie 1931 a avut loc prima repetiție, iar la 4 iunie orchestra concerta în Teatrul Național, în program: uvertura „Freișuțiu”, o simfonie de Haydn, un purpuriu românesc pentru flaut și orchestră

și în final, celebrul vals „Dunărea albastră” pentru cor și orchestră. Concertul a avut un succes nemaipomenit. Nimănui nu-i venea să creadă că muzicanții sunt simpli muncitori, funcționari, contabili.

Succesul i-a adus nu numai glorie, dar și posibilitatea de a dispune de timpul său, luându-și concediu C. Romanov a plecat în turneu cu Maria Tubuc-Cercas. Au avut succes și au repetat turneul. Începând cu anul 1932 și orchestra simfonică a CFR a început să meargă în turnee prin țară. Iar la finele anului, Constantin Romanov a avut un turneu cu Lidia Lipkovski prin Basarabia.

Era o răscucire a destinului. El care în 1914, după concertul de la Kiev al Lidei Lipkovski a atins-o cu mâna ca să se convingă că este o ființă reală, așa de puternică era impresia produsă de evoluția fermecătoarei cântărețe, acum concerta alături de ea.

În 1934 divorțează de Magdalena, care însă în scurtă vreme se va recăsători cu un prieten de familie, Valter.

Constantin Romanov a fost rudă și prieten apropiat cu astronomul Nicolae Donici, în casa căruia a locuit mai mulți ani. Fiind responsabil de bibliotecă și predând lecții de pian și vocal, ilustrul astronom era pasionat și de muzică.

Așa în 1939 a fost un caz amuzant când la moșia lui Nicolae N. Donici urma să vină în oșpeție Pavel Nicolaevici Krupenski, fratele mareșalului nobilimii basarabene Alexandru Nicolaevici Krupenski, un om foarte deștept, fost deputat în trei Dume

imperiale. Și Nicolae N. Donici l-a rugat pe Constantin Romanov, responsabil de enorma bibliotecă, să ascundă pamfletul lui Vladimir Purișkevici, dușmanul de moarte al clanului Krupenski, pentru a nu-l indispuie pe oaspete. Fapt relatat în memoriile intitulate „Nicolae Nicolaevici Donici” (ANRM, F. 2983, inv. 1, u. p. 44, p. 11).

Constantin Romanov s-a remarcat și în calitate de critic muzical, scria cronici în ziarul „Racheta” la îndemnul lui A. Verșhovski, semnând cu numele de împrumut „Trubadur” și „Kvint”.

A locuit mult timp în casa părintească de pe strada Livezilor, 32, și pe care a descris-o în memoriile sale pe care le-a însăilat la îndemnul lui Gheorghe Bezviconi, pe care îl caracteriza așa: „Locuiam în casa Birman vreo 14 persoane, relațiile dintre care erau minunate. Unul dintre locatari era înzestratul și foarte cultul Gheorghe Gavrilovici Bezviconi, istoric al Basarabiei și autor, în ciuda tinereții lui, a peste 4000 de pagini tipărite de cercetări prețioase. Lui îi dedic aceste memorii.” (pag. 72 din ms.).

Partea suplimentară a „Amintirilor” e dedicată casei părintești: „Tata a absolvit Școala Militară de Infanterie din Kazan, probabil la începutul anilor optzeci ai secolului trecut. Când la repartizare examina locurile vacante, a fost interesat de regimentul 53, Volânski, dislocat la frontiera sud-vestică a enormei Rusii, în orașul Chișinău, gubernia Basarabia. S-a înscris în regimentul Volânski și a început serviciul.

Casa Romanov

Probabil, corespondând cu frații mai mici, Iulii Petrovici și Iacob Petrovici, a făcut ca peste un an să vină în regiment încă doi subporucici. S-a obținut următorul tablou, în același regiment erau trei porucici și subporucici Romanov, care purtau cifre romane – Romanov I, Romanov II, Romanov III.

Chișinăul din vremea ceea amintea de orașul lui Pușkin și Inzov. Centrul orașului se găsea la „Strada de aur”, iar lângă direcția de poliție oamenii vânau prepelițe și găinușe.

Orașul Chișinău e situat pe un deal. Trei frați Romanov au procurat un teritoriu mare chiar în vârful acestui deal. Tata a comandat nu știu cărui arhitect o casă burgheză și a construit-o pe str. Livezilor, cea mai îndepărtată de centru. Iulii Petrovici a cumpărat construcția din vecinătate, care exista deja. Iacob Petrovici s-a stabilit într-o aripă a casei lui Iulii Petrovici”

„Casa noastră nu prezenta ceva deosebit. Era o locuință obișnuită pentru o familie provincială asigurată. Șase odăi nu prea mari, baia, bucătăria, camera servitorilor, terasa, un coridor stecluit, beciul, spălătoria și așa numitele „servicii”: șura pentru carete, grajdul și o căsuță mică ca depozit. Casa avea grădină și printr-o portiță comunica cu gospodăria unchiului Iuliu. Fațada casei era pe str. Livezilor și avea nr. 32. Strada laterală se numea Meșceanscaia și reprezenta frontiera grădinii noastre.

Peste drum de casa noastră – un parc mare, numit Buicani. În anii de când mă țin minte, peste drum de casa noastră nu era nimic, afară de-o pârlăoagă mare și o chibitcă culcată pe-o coastă. Dincolo de chibitcă se deschidea o vale care se întindea până în satul Buicani.

Dar în 1902 pe locul acela au început să construiască și într-un an au finalizat o clădire enormă a pensionului nobilimii, un palat.

Ușa de la intrare în casa noastră era așezată între două perechi de geamuri. Coridorul îngust al antreului ducea în salonul cu ieșire la terasă, în dreapta, iar în stânga era cabinetul. Direct din antreu nimereai

în sufragerie, iar de acolo în odaia copiilor și în dormitor. Din sufragerie și din dormitor două scări a câte cinci trepte duceau în demisol, unde era atelierul și baia. Altă scară spirală ducea în sus unde era bucătăria, încăperea ordonanțelor și cămeruța unde câțiva ani a locuit bunicul Petru Ipatovici. Bunicul era foarte bătrân, primea „pensionul” lui modest, nu-i recunoștea pe numeroșii săi nepoți/ „Tu cine iești ?”/, /„ Tu a cui iești ?”/, dar iubea foarte mult să joace vint. Special pentru el, nu chiar des, de obicei vara, în pavilion, organizau o partidă.

Construind casa, tata timp de treizeci de ani s-a ocupat de îmbunătățirea și modernizarea ei. Vara, mama, eu și surorile eram o petreceam în ospeție la mătușa Corsacova sau la vila din Liustdorf, de lângă Odesa. Când reveneam toamna în oraș, găseam în casă tapete noi, parchet nou în cabinet, sau nișe săpate-n pereți, țevă acustică care lega sufrageria de bucătărie, ori telefonul orașenesc sau chiar iluminatul electric...

În 1925, la două luni până a muri tata, am vândut casa lui Ivan Ivanovici Valuță.” (Constantin Romanov „Amintiri”, București, 1947. Ms.pag. 1-2. ANRM, F.2983, inv.1., u. p. 44)

Iar Ion Valuță era notar și fost deputat în Sfatul Țării.

În ultimii ani Constantin Romanov, acest om cu spirit vulcanic și-a scris în tihnă operele sale muzicale, iar ceea ce-i mai important a lăsat posterității un manuscris de memorii, care ne prezintă viața muzicală a Basarabiei în niște detalii pe care le cunoștea din interiorul acestei lumi. Nu știu dacă opera lui muzicală își va găsi editorul sau dirijorul care s-o aducă în scenă, dar memoriile lui, însăilate din îndemnul istoricului Gheorghe Bezviconi, în mica odăiță din București, din str.dr.Stacovici, 41, în casa Birman, fiind oglinda unei lumi apuse, vor vedea lumina tiparului, fiindcă sunt o componentă necesară a istoriei noastre.

Înmormântat la Cimitirul Bellu, din București.